

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

_____ Ярослав ЛАЗУР

« ____ » _____ 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ЕКОЛОГІЧНЕ
ПРАВО»**

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	10 Природничі науки
Спеціальність	101 Екологія
Освітня програма	Екологія та охорона навколишнього середовища
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Робоча програма з дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» для здобуття вищої освіти з галузі знань **10 «Природничі науки»**, спеціальності **101 «Екологія»**, освітньої програми «**Екологія та охорона навколишнього середовища**».

Розробники:

Геревич Михайло Олександрович, доктор філософії з галузі «Право», доц. кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права

протокол № 1 від 28 серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____ Іван ПЕРЕШ

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

протокол № 2 від 08 вересня 2025 року

Голова науково-методичної комісії _____ Павло ЧЕРЕВКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
	Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 90	3-й
Кількість модулів – 1	Семестр:
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,8 самостійної роботи – 2,9	2-й
	Лекції:
	26
	Практичні (семінарські):
Вид підсумкового контролю: Денна форма навчання – залік	18
	Лабораторні:
Форма підсумкового поточного контролю: модульна контрольна робота	Самостійна робота:
	46
Форма підсумкового контролю: письмова	

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Природоохоронне законодавство та екологічне право**» є засвоєння здобувачами освіти основних теоретичних положень і понять національного права України, основних положень та принципів законодавства України у сфері захисту навколишнього природного середовища та екологічного права, розуміння ними Конституції та чинного законодавства України, закономірностей побудови правової держави, формування в них високого рівня правової свідомості та правової культури, вміння тлумачити і правильно застосовувати нормативно-правові акти в практичній діяльності, грамотно оцінювати юридичні факти, вільно орієнтуватися в сучасному правовому полі.

Завдання вивчення дисципліни «Природоохоронне законодавство та екологічне право» є набуття таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми з агрономії, що передбачає застосування теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

- здатність застосовувати знання на практиці (ЗК-2);
- уміння працювати із сучасною комп'ютерною технікою (ЗК-3);
- здатність до опанування новими знаннями та продовження професійного розвитку (ЗК-4);
- уміння організувати власну діяльність та ефективно управляти часом (ЗК-6);
- здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі (ЗК-8);
- здатність до міжособистісного спілкування, здатність до самокритики, навички роботи в команді (ЗК-10);
- навички планування (ЗК-11);
- уміння і здатність до прийняття рішень (ЗК-12);
- дотримання етичних принципів, здатність цінувати різноманіття та мультикультурність (ЗК-13);
- здатність до критичного мислення, навички обдумування (ЗК-14).

Фахові та предметні компетентності:

- працювати з колегами, учнями, практикантами, стажистами, іншими колегами та партнерами в освіті, що включає в себе здатність аналізувати складні ситуації, що стосуються хімії та екології (ФК-3);
- робота із спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і широкому глобальному рівнях, включаючи розвиток відповідних професійних цінностей і здатності осмислювати результати навчання (ФК-4);
- здатність створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє хімічному та екологічному навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціально-культурно-економічного середовища (ФК-6);
- здатність бути творчою та креативною особистістю, прагнути до постійної та систематичної роботи, спрямованої на вдосконалення професійної майстерності, наполегливо досягати поставленої мети та якісно виконувати роботу у професійній сфері (ФК-10).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «**Природоохоронне законодавство та екологічне право**» не потребує спеціальних передумов для свого вивчення.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни «Природоохоронне законодавства та екологічне право» та повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи ситуацію чи проблему	ПРН 7
Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми	ПРН 8
Самостійно визначати та формулювати ті питання, з яких потрібна допомога і діяти відповідно до рекомендацій	ПРН 11

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Правознавство»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи ситуацію чи проблему	ПР 7
Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми	ПР 8
Самостійно визначати та формулювати ті питання, з яких потрібна допомога і діяти відповідно до рекомендацій	ПР 11

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

Основними видами навчальних занять є: лекція, самостійна робота, індивідуальна робота, консультація.

Види навчальних занять проводяться у таких формах: пояснення, розповідь, навчальна дискусія, самостійна робота.

Методи навчання: метод юридичного аргументу; порівняльно-правовий метод; пошуковий метод; пояснювально-ілюстративний метод; дослідницький метод; робота в малих групах тощо.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Переведення даних із 100-бальної шкали оцінювання у 5-бальну здійснюється в такому порядку:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку

90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Порядок оцінювання знань здобувач освіти за результатами заліку:

Оцінка відмінно (A) виставляється, коли здобувач дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання здобувач застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (B) виставляється здобувачу, який повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних завдань здобувач застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (C) виставляється здобувачу, який повністю розкрив теоретичні питання, а програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка задовільно (D) виставляється, коли здобувач розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних завдань здобувач освіти припускається помилок через недостатнє розуміння програмного матеріалу.

Оцінка задовільно (E) виставляється, коли здобувач не повністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних завдань здобувач припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі у здобувача.

Оцінка незадовільно (FX) виставляється здобувачу, який не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило, такий здобувач виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

Оцінка незадовільно (F) виставляється здобувачу, який не виконав навчальну програму або якийсь елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий здобувач не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні.

За результатами контролю знань здобувачу дозволяється виставлення екзаменаційної оцінки (без підсумкового іспиту) – «відмінно», «добре» та «задовільно». здобувач має право підвищити оцінку, складаючи іспит.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної програми

Тема 1. Основні характеристики держави

Поняття та основні ознаки держави. Політичні та соціальні чинники, що зумовили виникнення держави. Основні теорії походження держави. Функції держави. Класифікація держав за їх формою. Механізм держави. Хронологічний перелік держав, які існували на території сучасної України. Поняття та ознаки громадянського суспільства. Загальна характеристика правової держави.

Тема 2. Загальна характеристика права

Поняття та основні ознаки права. Етапи виникнення права. Поняття та види соціальних норм. Спільні та відмінні ознаки права й інших соціальних норм. Структура норми права. Правовідносини та їх склад. Система права та система законодавства. Конституція: поняття й види. Закони і підзаконні нормативні акти. Законність, її принципи та гарантії. Правова поведінка, її види. Правопорушення, його основні елементи. Види правопорушень. Юридична відповідальність та її види.

Тема 3. Основи конституційного законодавства України у природоохоронній сфері

Конституція України – основний Закон держави. Народовладдя в Україні та форми його здійснення. Види референдумів. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, гарантії їх дотримання. Громадянство України. Поняття виборчої системи. Проведення виборів в Україні. Порядок висування кандидатів у народні депутати в Україні. Основи правового статусу народного депутата України. Вибори Президента України. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Структурні органи, посадові особи та апарат Верховної Ради України. Комітети і комісії Верховної Ради України. Законодавчий процес в Україні. Правовий статус і компетенція Президента України. Секретаріат Президента України. Кабінет Міністрів України: склад, порядок формування, повноваження. Центральні та місцеві органи виконавчої влади. Поняття і система органів місцевого самоврядування. Порядок формування, організація роботи органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Тема 4. Діяльність судової системи та правоохоронних органів України у сфері регулювання екологічних відносин. Правозахисна діяльність у сфері природокористування.

Функції судової влади. Основні принципи судоустрою та судочинства. Система судів загальної юрисдикції в Україні. Конституційний Суд України. Система правоохоронних органів України. Органи прокуратури. Органи внутрішніх справ України. Служба безпеки України. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Адвокатура в Україні. Нотаріат в Україні.

Тема 5. Основи екологічного законодавства

Загальна характеристика законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Екологічні права а обов'язки громадян.

Тема 6. Основи земельного законодавства

Загальна характеристика земельного права. Форми власності на землю. Приватизація землі. Оренда землі. Порядок вирішення земельних спорів.

Тема 7. Цивільне регулювання правовідносин у сфері природокористування

Цивільне право України: поняття і система. Поняття і структура цивільного законодавства. Цивільно-правові відносини та їх склад. Правочини. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Цивільні право- і дієдатність. Поняття договору і його види. Поняття, основні ознаки, види юридичних осіб. Відповідальність у цивільному праві. Право власності та інші речові права. Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Форми власності. Суб'єкти права власності. Захист права

власності. Зобов'язання у цивільному праві. Види зобов'язань. Позадовговірні зобов'язання. Спадкове право. Спадкування за законом і заповітом.

Тема 8. Основи трудового законодавства в екологічній сфері.. Законодавство про соціальний захист

Предмет і система трудового права. Джерела трудового права. Трудовий договір: поняття, умови укладення, форма, сторони і зміст. Прийняття на роботу. Підстави і порядок припинення трудового договору. Колективні договори та угоди. Робочий час і час відпочинку. Робочий час і час відпочинку неповнолітніх. Оплата праці. Трудова дисципліна. Дисциплінарний проступок. Матеріальна відповідальність. Види матеріальної відповідальності. Розв'язання індивідуальних та колективних трудових спорів. Соціальне забезпечення як галузь права. Пенсійне страхування. Поняття та види пенсій в Україні. Види державних допомог сім'ям з дітьми.

Тема 9. Основи адміністративно-правового регулювання екологічних правовідносин

Адміністративне право і державне управління. Загальні засади діяльності та статус державних службовців. Адміністративні правопорушення та їх суб'єкти. Поняття, склад адміністративного правопорушення. Види адміністративних стягнень. Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Тема 10. Основи кримінально-правового законодавства у сфері довкілля.

Поняття кримінального права. Поняття кримінального правопорушення та його ознаки. Склад кримінального правопорушення. Стадії кримінального правопорушення. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення. Добровільна відмова від доведення кримінального правопорушення до кінця. Кримінальна відповідальність та її підстави. Обставини, що виключають кримінальну відповідальність: необхідна оборона, крайня необхідність, затримання злочинця. Мета покарання та його види. Особливості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх. Загальна характеристика кримінальних правопорушень у сфері довкілля.

6.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	усього	у тому числі				
л		с	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Основні характеристики держави	8	2	2			4
Тема 2. Основні характеристики права	8	2	2			4
Тема 3. Основи конституційного законодавства України у природоохоронній сфері	8	2	2			4
Тема 4. Діяльність судової системи та правоохоронних органів України у сфері регулювання екологічних відносин. Правозахисна діяльність у сфері природокористування.	8	2	2			4
Тема 5. Основи екологічного законодавства	11	4	2			5

Тема 6. Основи земельного законодавства	11	4	2		5
Тема 7. Цивільне регулювання правовідносин у сфері природокористування	7	2			5
Тема 8. Основи трудового законодавства в екологічній сфері. Законодавство про соціальний захист	9	2	2		5
Тема 9. Основи адміністративно-правового регулювання природноресурсових правовідносин	9	2	2		5
Тема 10. Основи кримінально-правового законодавства у сфері довкілля.	11	4	2		5
Всього	90	26	18		46

6.3 Теми практичних занять

№ з/п	Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин
1	Основні характеристики держави	2
2	Загальна характеристика права	2
3	Основи конституційного законодавства України у природоохоронній сфері	2
4	Діяльність судової системи та правоохоронних органів України у сфері регулювання екологічних відносин. Правозахисна діяльність у сфері природокористування.	2
5	Основи екологічного законодавства	2
6	Основи земельного законодавства	2
7	Цивільне регулювання правовідносин у сфері природокористування	-
8	Основи трудового законодавства в екологічній сфері. Законодавство про соціальний захист	2
9	Основи адміністративно-правового регулювання природноресурсових правовідносин	2
10	Основи кримінально-правового законодавства у сфері довкілля.	2
	Всього	18

6.4 Самостійна робота

№ з/п	Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин
1	Основні характеристики держави	4
2	Загальна характеристика права	4
3	Основи конституційного законодавства України у природоохоронній сфері	4
4	Діяльність судової системи та правоохоронних органів України у сфері регулювання екологічних відносин. Правозахисна діяльність у сфері природокористування.	4
5	Основи екологічного законодавства	5
6	Основи земельного законодавства	5
7	Цивільне регулювання правовідносин у сфері природокористування	5
8	Основи трудового законодавства в екологічній сфері. Законодавство про соціальний захист	5
9	Основи адміністративно-правового регулювання природноресурсових правовідносин	5
10	Основи кримінально-правового законодавства у сфері довкілля.	5
	Всього	46

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – персональні комп'ютери, мультимедійний проектор.

Програмне забезпечення – пакет Microsoft Office, сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ», платформа «MOODLE», додаток GOOGLE MEET, корпоративна електронна адреса на домені UZHNU.EDU.UA.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Основи правознавства: Методичний посібник /О. В. Коротюк, М. Г. Коротюк, А. О. Монаєнко. Київ: Видавництво «ОВК», 2024. 244 с.
2. Терлецький Д., Афанасьєва М., Батан Д., Бальцій Ю., Волкова Д., Єзеров А., Крусян А., Кулі-Іванченко К., Мішина Н., Олькіна О., Панасюк В. Конституційне право: навч. посібник /за заг. ред. Д. Терлецького; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
3. Цивільне право. Особлива частина : навч. посіб. /[Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін.]; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2023. 420 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : посіб. для підгот. до заліків та іспитів /В. І. Тютюгін, М. А. Рубашенко ; відп. ред. В. І. Тютюгін. 7-ме вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2024. 250 с.
5. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник / М. А. Макаров, А. С. Симчук, М. Й. Кулик, Ю. В. Терещенко, С. В. Харченко. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. 656 с.

Допоміжна література:

1. Загальне адміністративне право України : підручник / за заг. ред.: акад. С. Ківалова і проф. Л. Білої-Тіунової ; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. 792 с.
2. Бисага Ю.М., Бисага Ю.Ю., Берназюк І.М., Кругул Я.М. Конституційне право України : Підручник. 11-е видання: (присвячене 30-й річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет») перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2023. 536 с.
3. Податкове право України: навч. посіб. /[Сопільник Р. Л., Ковалів М. В., Проць І.М. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 362 с.
4. Господарське право: підручник /О. П. Подцерковний, В. Г. Олюха, О. О. Квасніцька [та ін.]; за ред. О. П. Подцерковного. 4-те вид., доп. і перероб. Одеса: Фенікс, 2024. 584 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. /О. В. Попович, Л. В. Томаш, П. П. Латковський, А. Ю. Бабій. Чернівці, 2022. 319 с.
6. Правознавство та правові основи цивільного захисту України. Навчальний посібник: видання 2-ге, перероблене і доповнене /Р.С. Яковчук, Д.О. Чалий, Є.В. Кобко, А.В. Саміло, Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2023. 532 с.
7. Сімейне право України: Підручник /Дзера О. В., Бондар Т.В. Київ: Юрінком Інтер, 2023. с. 520.
8. Машков А. Д. Теорія держави і права: підручник. Київ: Алерта, 2024. 452 с.

9. Правознавство. Курс лекцій: навч. посіб.; за заг. ред В. О. Ананьїна. Київ : ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 267 с.
10. Трудове право України: підручник (за ред. проф. О. М. Ярошенко). Харків: Вид-во 2022. 376 с.
11. Фінансове право України: навчальний посібник / [М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський]. Львів: СПОЛОМ, 2022. 394 с
12. Цивільне право. Загальна частина: навч. посіб. / [О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.]; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text)
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/55-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/55-12#Text)
3. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text)
4. Бюджетний кодекс України від 08 жовтня 2010 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text)
5. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4127](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4127)
6. Водний кодекс України від 06 червня 1996 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/213/95-%D0%B2%D1%80#Text)
7. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text)
8. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text)
9. Житловий кодекс України від 30 червня 1983 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5464-10#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5464-10#Text)
10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2747-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2747-15#Text)
11. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08](https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/322-08)
12. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text)
13. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text)
14. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text)
15. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text)
16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Прийнята і проголошена Радою Європи 04 листопада 1950 року [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text)
17. Конвенція про права дитини. Схвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1959 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text)
18. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text)

19. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
20. Повітряний кодекс України від 19 травня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text>
21. Про правонаступництво: Закон України від 12 вересня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1543-12#Text>
22. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
23. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2494-12#Text>
24. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2365-14#Text>
25. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 березня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
26. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня грудня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#n357>
27. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/987-12#Text>
28. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
29. Про засади державної мовної політики: Закон України від 3 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>
30. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
31. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
32. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1382-15#Text>
33. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України 25 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>
34. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12 грудня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1975-12#Text>
35. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/93-15#Text>
36. Про регламент Верховної Ради України. Закон України від 10.02.2010 р: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
37. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/116/95-%D0%B2%D1%80#Text>
38. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
39. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/586-14#Text>
40. Про Конституційний суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
41. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
42. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
43. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2229-12#Text>
44. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

45. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3425-12#Text>
46. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3356-12#Text>
47. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/108/95-%D0%B2%D1%80#Text>
48. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1045-14#Text>
49. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 3 березня 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80#Text>
50. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12#Text>
51. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1788-12#Text>
52. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1058-15#Text>
53. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15#Text>
54. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19 червня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2482-12#Text>
55. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1264-12#Text>
56. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
57. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
58. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>
59. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1576-12#Text>
60. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#n386>
61. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
62. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2210-14#Text>
63. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 9 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1057-15#Text>
64. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18 травня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1727-15#Text>
65. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2947-14#Text>
66. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text>
67. Цивільний процесуальний кодекс України від 16 березня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
68. Про національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Інтернет ресурси з проблем правознавства:

1. <http://www.rada.gov.ua> – Офіційний веб-портал Верховної Ради України.

2. <http://www.president.gov.ua> - Офіційне Інтернет-представництво Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.carpathia.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної державної адміністрації
5. <http://www.zakarpat-rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Закарпатської обласної ради.
6. <http://www.un.org> - Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй.